

Az MMP és a magyar mandátum kiosztási modell összehasonlítása

Az alábbiakban az „A választó választása” című elemzésben ismertetett mandátum kiosztási modellek alapján összehasonlítjuk az új-zélandi (MMP) és a magyar választási rendszert. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen feltételek teljesülése szükséges ahhoz, hogy egy választási rendszer tisztességesen és demokratikusan ossza el a parlamenti mandátumokat.

1. Minimumok és maximumok

Az MMP rendszer pontosan meghatározza a parlamentbe bekerült pártok által megszerezhető mandátumok minimumát és maximumát. A magyar modell azonban nem.

1.1 A minimumok

Az MMP rendszerben *minden* párt *minimum* annyi mandátumot kap, amennyire a szavazóktól felhatalmazást szerzett. Ennek azért van jelentősége, mert a választók szavazatukkal döntenek arról, hogy melyik párt képviselje *őket* a törvényhozásban (más módon nem dönthetnek erről). Ezeket a döntéseket a választók egyénileg hozzák meg, ugyanakkor az egyéni döntéseknek kialakul egy összessége. Az általunk választott párt attól függő erővel képvisel bennünket a törvényhozásban, hogy rajtunk kívül még hányan szavaztak erre a pártra. Ezzel kialakulnak egyfajta közösségek, amelyek attól azok, hogy „tagjaik” szavazatukkal ugyanarra a pártra bízták parlamenti képviselőiket.

Az egyéni döntések összességének van egy mérhető és kimutatható értéke: azoknak a szavazatoknak az *aránya*, amelyeket egy adott párt kapott. Az MMP rendszerben *ez az arány* szabja meg minden parlamenti párt *minimálisan* elnyerhető mandátumainak arányát. Ezzel **az MMP rendszerben egyetlen (parlamenti pártra voksoló) szavazó sem veszít képviselőt a törvényhozásban.**

A magyar rendszerben azonban nemcsak nem garantálja semmi, hogy a közösség képviselője megfeleljen a közösség méretének, hanem egészen biztos, hogy nem fog megfelelni. A mandátumok kiosztásának módja miatt **mindig lesznek szavazók, akik több képviselőre jutnak annál, amennyi** voksaik aránya, tehát közösségüknek az összes szavazóhoz viszonyított mérete alapján **jár nekik, és mindig lesznek olyan szavazók, akik viszont kevesebb képviselőre jutnak, mint amennyi jár nekik.** Az is bizonyított, hogy előbbi szavazók utóbbiak kárára jutnak több képviselőre annál, mint amennyi jár nekik.

1.2 A maximumok

Az MMP rendszerben minden pártnak maximum akkora lehet a parlamenti mandátumaránya, amekkora a szavazati aránya, plusz a parlamenti küszöböt át nem lépett pártokra eső szavazatokból következő mandátumok rá eső hányada. Ebből következően **az MMP rendszerben a parlamenti képviselő forrása a szavazói akarat.**

Magyarországon ezzel szemben tetszőleges mértékben eltérhet egy párt mandátumaránya a szavazati arányától, nemcsak negatív, de pozitív irányban is. Azoknak a szavazóknak, akiknek pártja előnyt szerez ebből, ez nyilván nem okoz kellemetlenséget. Ezek a szavazók ugyanis *több képviselőre jutnak* a törvényhozásban, mint amennyi „szavazói közösségük” mérete alapján járna nekik. Mindez azonban szükségszerűen együtt jár azzal, hogy más szavazók *kevesebb képviselőre jutnak*, mint amennyi jár nekik. A szavazók szempontjából tehát ez

semmiképpen nem lehet igazságos. Valaki mindenképpen jól jár, de szükségképpen valaki más kárára jár jól.

A rendszer nem csupán mandátumokat vesz el az egyik párttól, és adja oda a másiknak, hanem képviseletet vesz el az egyik szavazótól, és odaadja azt a másiknak. Ez egyben azt is jelenti, hogy maga a választási rendszer delegálja a szavazók képviseletének arányát, és nem a szavazók. A választási rendszereket pedig, a mögöttük lévő törvények megalkotása által a parlamenti képviselők hozzák létre. Ebből következően **Magyarországon a parlamenti képviselet forrása maga a parlamenti képviselet.**

2. A hatalom

Az MMP rendszerben kizárólag a szavazói akarattól függ, hogy melyik párt kerül hatalomra. Mivel a mandátumokat a szavazatok aránya alapján osztják ki, ezért a parlamenti többséghez meg kell szerezni a szavazatok többségét.

Ez alól egyetlen kivétel van. Ha egy párt szavazati aránya nem éri el, de *nagyon* megközelíti az 50 százalékot, és ha a parlamentbe be nem került pártok szavazataiból származó mandátumok rá eső része elegendő ahhoz, hogy mandátumaránya *ezzel együtt* elérje az 50 % plusz 1-et, akkor egy párt a szavazók kisebbségének voksaival is megszerezheti a hatalmat. Láttuk, hogy Új-Zélandon a National Party szavazati aránya megközelítette ugyan az 50 százalékot (47,04 % volt), de ez sem volt elegendő a parlamenti többséghez. Vagyis a „nagyon megközelíti” kifejezés alatt azt értjük, hogy valóban nagyon megközelíti.

Nagyon fontos, hogy az MMP rendszer ebben a tekintetben nem filozófiai értelemben lép át egy határt azzal, hogy létezik egy kivétel a hatalom megszerzésének minimumát rögzítő szabály alól, hanem matematikai értelemben. Ha ugyanis meghatároznak egy szavazati arányt, amelyet el kell érnie a pártoknak ahhoz, hogy bekerüljenek a parlamentbe, akkor a szavazat megmaradás törvénye miatt az ezt átlépő pártok mandátumaránya elkerülhetetlenül magasabb lesz, mint szavazataik aránya. Ha viszont nem határoznak meg bejutási küszöböt, akkor minden pártnak kapnia kell mandátumot a parlamentben, függetlenül szavazatai arányától. Ez azonban csak úgy kivitelezhető, ha a parlament létszámát jelentősen, akár többszörösére emelik, egészen addig, amíg annyi képviselő ül a parlamentben, ahányan szavaztak az adott választáson, amivel értelmetlenné válna maga a választás.

Mindez azt jelenti, hogy az MMP rendszer a matematikai lehetőségek korlátain belül egyértelmű és logikus követelményt állít minden politikai erő elé ahhoz, hogy az megszerezhesse a hatalmat. **Az MMP rendszerben így a hatalom forrása a szavazói akarat.**

Ezzel szemben Magyarországon egy politikai erő (egy, vagy több párt) a szavazatok tetszőleges arányával többséget szerezhet a törvényhozásban. A tetszőlegesen azt értjük, hogy akár a szavazatok 35, 30, vagy 25 százalékával is mandátumtöbbséget (50 % feletti arányt) lehet elérni a parlamentben. Megfordítva a számokat, ez azt jelenti, hogy olyan politikai erő kerül hatalomra, amelyre a szavazók 65-70 százaléka nem is szavazott!

A magyar választási rendszerben ez nem csak egy elméleti lehetőség, hanem a mandátum kiosztási módszer szükségszerű következménye. Emiatt kapott 2014-ben az egyik párt 45 százalékos szavazati aránnyal 67 százalékos mandátumtöbbséget. Mivel az ok a mandátum kiosztási modell, amelyet az a választási törvény rögzít, amit a parlamentben többséggel, tehát hatalommal rendelkező politikai erő alkotott meg és fogadott el, ezért **Magyarországon a hatalom forrása maga a hatalom.**

3. Funkciók

Az MMP szisztémában a rendszer minden elemének logikus, jól érthető funkciója van. Azért vannak egyéni körzetek, hogy a választókat közvetlenül is képviselhesék politikusok a törvényhozásban. Mivel azonban itt az eredmény szükségképpen aránytalan, azért van a lista, hogy a képviselet aránya megfeleljen a szavazati arányoknak. **Az MMP rendszer minden elemének az a funkciója, hogy a szavazói akarat kifejezését szolgálja.**

A magyar szisztémában az egyéni körzeteknek szintén lehetne az a funkciója, hogy a választókat közvetlenül is képviseljék politikusok a törvényhozásban. A lista szerepe azonban, legalábbis a választók szempontjából, már nem világos. Egyáltalán nem alkalmas ugyanis arra, hogy a képviselet arányát megfeleltesse a szavazói akaratnak. Bár a kisebb pártoknak lehetőséget ad, hogy bekerüljenek a parlamentbe, azonban a hatalmat, akár koalíciós partnerként is, elérhetetlenné teszi számukra az a tény, hogy a szavazatok és mandátumok közötti aránytalanság miatt a legerősebb párt egyedül is mandátumtöbbséget szerez.

Ugyanakkor egy erős pártnak kétségtelenül előnyös, ha minél több (kisebb) párt kerül be a törvényhozásba, illetve kerül annak közelébe, mert így az erős párt *ellen* voksolók szavazatai több párt között oszlanak meg, ami az egyéni körzetekben biztos győzelmeket jelent számára. Következésképpen a lista tovább erősíti az egyéni körzetekben mutatkozó aránytalanságot azzal, hogy a kisebb pártokat is bent tartja a rendszerben, biztosítva a nagyobbaknak, hogy kisebbségi támogatással hatalomra kerüljenek.

Ebből a szemszögből megváltozik az egyéni körzeteknek tulajdonított funkció. Ha ugyanis kizárólag lista lenne, akkor az eredmény is szükségképpen arányos lenne. Tehát az egyéni körzetek funkciója nem a közvetlen képviselet biztosítása, hanem az, hogy az erős párt kisebbségi támogatással hatalmat szerezhessen. Vagyis az egyéni körzetek és a lista funkciója ugyanaz: az erős párt hatalomra kerülését szolgálja mindkettő. **A magyar rendszer minden elemének az a funkciója, hogy a hatalmon lévők akaratának kifejezését szolgálja.**

4. A választó

A szavazó szempontjából az MMP egy kiszámítható rendszer. Már a választás előtt tudható, hogy *bármely* parlamenti párt, amelyre a szavazó a voksát adja, legalább olyan arányban képviseli majd őt, amilyen arányban az adott párt szavazatokat kapott. A szavazó csak akkor lesz a rendszer kárvallottja, ha olyan pártra voksol, amely végül nem kerül be a parlamentbe. A határt azonban valahol mindenképpen meg kell húzni, ez tehát elkerülhetetlen következmény bármilyen választási rendszerben. **Az MMP rendszerben minden választó pontosan tudhatja, hogy ha él szavazati jogával, akkor igazságosan kiosztott képviselethez jut a törvényhozásban.**

A magyar rendszer azonban kiszámíthatatlan a választók számára. Ha olyan pártra szavaz valaki, amely végül magasabb mandátumarányt ér el, mint amekkorára felhatalmazást kapott, akkor az a választó számára előnyös, ha azonban olyanra, amely alacsonyabbat, akkor hátrányos. Előzetesen azonban nem állapítható meg száz százalékos biztonsággal, hogy melyik párt, melyik kategóriába esik majd. Ráadásul az a tény, hogy a szavazónak ilyen megfontolások alapján kelljen mérlegelnie, hogy hova adja a voksát, szűkíti a lehetőségeit, ezzel a választójogát is, hiszen nem programok, eszmék, vagy szimpátia alapján dönt, hanem azon esélyeket figyelembe véve, hogy szavazatával több képviselethez jut, mint amennyi jár neki, vagy kevesebbhez.

A mandátumok kiosztásának a módja morális kérdéseket is felvet, ugyanis egyetlen szavazó sem juthat éppen annyi képviselethez, mint amennyi jár neki. Aki több képviselethez jut, szükségképpen más szavazókat foszt meg a saját képviseletük egy részétől. **A magyar**

rendszerben egyetlen dolgot tudhat biztosan a választó: vagy ő lesz más szavazók kárára a rendszer kedvezményezettje, vagy más szavazók kedvezménye miatt ő lesz a kárvallottja.

5. A beleszólás joga

Új-Zélandon a választópolgárok népszavazáson döntöttek választási rendszerükről. A referendumon négy lehetőséget ajánlottak fel. A népszavazáson érvényesen szavazott az összes új-zélandi választópolgár több mint fele. A referendum után a négy közül azt a rendszert vezették be, amelyre a szavazók többsége, több mint fele, voksolt. **Új-Zélandon a választópolgárok dönthettek arról, hogy milyen rendszerben akarnak szavazni.**

Magyarországon a választási rendszert a parlament döntése alapján vezették be. A törvényhozásban az előterjesztést kizárólag a kormánypártok támogatták. A parlament, ugyancsak a kormánypártok kizárólagos voksaival, egy új alkotmány bevezetéséről is döntött. Ebben megtiltották a választópolgároknak, hogy népszavazáson döntsenek arról, milyen rendszerben akarnak választani. **Magyarországon a választópolgároknak tilos beleszólniuk abba, hogy milyen rendszerben választanak.**

6. Összefoglalás

Az MMP rendszer mindent megtesz annak érdekében, hogy a matematikai lehetőségek határain belül a hatalom forrása a szavazói akarat, tehát a nép legyen. Ezt el is éri.

A magyar választási rendszer mindent megtesz annak érdekében, hogy a hatalom forrása *ne* a szavazói akarat legyen. Ezt el is éri.

Az MMP rendszer igazságos, tisztességes és demokratikus.

A magyar rendszer igazságtalan, tisztességtelen és nem demokratikus.

Önmagában az a tény, hogy egy országban rendszeresen rendeznek parlamenti választásokat, amelyeken több párt indul, még nem garantálja, hogy abban az országban demokrácia van. Ehhez számos egyéb feltételnek is egyszerre, egy időben teljesülni kell.

Demokráciában

- a választóknak lehetőségük van bármikor választások útján leváltani a kormányt
- a parlamenti pártok mandátumaikat kizárólag szavazati arányuk alapján kapják meg
- A választáson induló minden szervezet, illetve jelölt számára egyenlő kampányfeltételeket garantálnak a törvények
- A választási rendszerről, az alkotmányról és minden más fontos törvényről a választópolgárok döntenek népszavazáson. A parlament számára kötelező a referendum eredménye alapján elfogadni az adott törvényt
- Népszavazáson kettőnél több válaszlehetőség közül is lehet választani, egyszerre többet is, a törvény garantálja, hogy a népszavazási kampányban minden válaszlehetőséget egyenlő feltételekkel lehet népszerűsíteni
- Mind a parlamenti választások, mind a népszavazások kampánya során a törvény garantálja, hogy minden kampányfelület elérhető legyen
- A választópolgárok szavazati joga egyenlő
- A szavazat leadható személyesen és levélben. A választópolgár maga dönt, melyik lehetőséget választja

Magyarország a fenti feltételek egyikének sem felel meg.